Sosiaali ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Dno 004/F/2023

Viite: Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnan lausuntopyyntö 27.9.2023 dno U 49/2023 vp

GEENITEKNIIKAN LAUTAKUNNAN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄSTÄ EDUSKUNNALLE EHDOTUKSESTA EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI TIETYILLÄ UUSILLA GENOMITEKNIIKOILLA TUOTETUISTA KASVEISTA SEKÄ NIISTÄ SAATAVISTA ELINTARVIKKEISTA JA REHUISTA

Geenitekniikan lautakunta (GTLK) on tutustunut valtioneuvoston kirjelmään U 49/2023 vp ja haluaa esittää seuraavat kommentit:

EU-tuomioistuimen v. 2018 tekemän päätöksen perusteella kaikkien v. 2001 jälkeen käyttöön otettujen kasvinjalostusmenetelmien käyttö kuuluu EU:n muuntogeenisiä organismeja (GMO) koskevan sääntelyn soveltamisalaan. Kansallisen tehtävänjaon mukaan muuntogeenisten kasvien elintarvike- ja rehukäyttö kuuluu maa- ja metsätalousministeriön ja Ruokaviraston tehtäviin. GTLK on puolestaan kansallinen toimivaltainen viranomainen, kun sellaisilla kasveilla, joiden perimää on muokattu GMO:ien tarkoituksellista levittämistä ympäristöön koskevan direktiivin 2001/18/EY soveltamisalaan kuuluvilla tekniikoilla, tehdään kenttäkokeita tai kun niitä halutaan saattaa markkinoille direktiivin mukaisesti. Direktiivin soveltamisalaan kuuluu kasvien käyttö esim. siementuotantoon, koristekasveina, metsäpuina, kuitukasveina, maaperän puhdistukseen tai kemikaali- tai lääketuotantoon. Geenitekniikkalain (377/1995) soveltamisalaan kuuluva geenitekniikan käyttö kasvitutkimuksessa ja kasvinjalostuksessa on Suomessa hiipunut sitten 1990-luvun, joten siitä johtuva hallinnollinen taakka GTLK:lle ja geenitekniikkalain mukaisille valvontaviranomaisille on ollut 2000-luvulla hyvin vähäinen.

Komission asetusehdotuksessa esitetään eräillä uusilla genominmuokkaustekniikoilla (NGT) jalostetut kasvit suljettavaksi osittain pois EU:n nykyisen GMO-lainsäädännön soveltamisalasta. GTLK pitää tätä perusteltuna silloin, kun vastaavat perimän muutokset voivat esiintyä luonnossa tai ne voidaan saada aikaan perinteisen kasvinjalostuksen keinoin. Nykyinen lainsäädäntö on mahdollistanut juridisesti ja tieteellisesti kestämättömän tilanteen, jossa perimältään samanlaisia kasveja säännellään eri tavalla jalostusmenetelmästä riippuen. Kasvin terveys- ja ympäristöriskit riippuvat ensisijaisesti siinä ilmenevistä ominaisuuksista (fenotyyppi), kasvin käyttötavasta vastaanottavassa ympäristössä sekä käytön laajuudesta, riippumatta siitä, onko kasvia jalostettu ja mitä jalostustekniikkaa on käytetty. GTLK katsookin, että fenotyyppipohjainen ja käyttötavan huomioiva sääntely olisi tieteellisesti kestävämpi lähestymistapa. Asetusehdotuksessa esitetty ryhmän 1 NGT-kasvien rinnastaminen luonnossa esiintyviin tai perinteisillä menetelmillä jalostettuihin kasveihin voisi kuitenkin ainakin osittain korjata nykyisen geenitekniikkasäänTelyn ongelmia.

GTLK yhtyy valtioneuvoston kirjelmässä esitettyyn huoleen asetusehdotuksessa esitetyn ryhmän 1 NGT-statusta koskevan todentamismenettelyn toimivuudesta esitetyssä muodossa. On hyvin todennäköistä, että ryhmän 1 NGT-kasveja koskevien kenttäkokeiden tapauksessa jäsenvaltiot kyseenalaistavat toistensa tulkintoja siitä, täyttyvätkö asetuksen liitteen I kriteerit, elleivät kriteerit ole täysin yksiselitteiset ja tieteellisesti pätevät. Tällöin todentamismenettely siirtyisi kansallisesta toimivallasta EU-tasolle, mikä pidentäisi hakemusprosessia, heikentäisi oikeusvarmuutta ja lisäisi huomattavasti kansallisten viranomaisten hallinnollista taakkaa. Lisäksi, riippuen siitä mitä tietoa hakijan olisi toimitettava ryhmän 1 NGT-kasvin kriteerien täyttymisestä, todentamismenettely voisi edellyttää sekä hakijalta että lupaviranomaiselta merkittäviä panostuksia bioinformatiikkaan. GTLK:lla ei ole nykyisellään käytössä bioinformatiikkaresursseja, joten ne pitäisi tällöin hankkia lautakunnalle joko lisäresursseina tai ostopalveluna.

Ryhmän 1 NGT-kasvien todentamismenettelyyn liittyvistä maksullisista suoritteista tulisi säätää valtioneuvoston asetuksella.

GTLK katsoo, että kestävyysnäkökulman sisällyttäminen asetusehdotukseen kannustimien muodossa on myönteistä kehitystä geenitekniikkalainsäädännössä. Asetusehdotukseen sisältyvät kannustimet eivät GTLK:n käsityksen mukaan tulisi merkittävästi lisäämään lautakunnan työtaakkaa.

Nopeasti kehittyvien teknologioiden sääntely on aina haastavaa, minkä EU:n 1980-luvun tilanteeseen pohjautuva geenitekniikkalainsäädäntö on hyvin osoittanut. Kasvinjalostuksen kohdalla tulisi ylipäätään pohtia, milloin tietyn jalostustekniikan turvallisuudesta on riittävästi tietoa, jotta sen erillissääntelyn tarvetta voidaan tarkastella tarvittaessa uudelleen. GTLK pitää tärkeänä asetukseen sisältyvää seurantaa esitetyn sääntelyn toimivuudesta, kunhan seurannasta koituva työkuorma ei muodostu kohtuuttomaksi kansallisille viranomaisille.

Geenitekniikan lautakunnassa edustettuina olevista ministeriöistä maa- ja metsätalousministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö ovat osallistuneet kansalliseen työryhmään, joka on valmistellut valtioneuvoston kirjelmän eduskunnalle.

Puheenjohtaja Johanna Björkroth

Pääsihteeri Kirsi Törmäkangas